

Саветодавна комисија за људска права

ТСС зграда Д-12, седиште мисије УНМИК-а, Приштина, Косово, електронска пошта hrar-unmik@un.org, телефон +381 (0)38 504 604 локал 5182

МИШЉЕЊЕ

Датум усвајања: 6. јун 2013. године

Предмети бр. 06/09 и 55/09

С. П. и В. Ђ.

против

УНМИК-а

Саветодавна комисија за људска права, на заседању одржаном 6. јуна 2013. године, уз присуство следећих чланова:

г. Марека НОВИЦКОГ, председавајућег
гђе Кристин ЧИНКИН
гђе Франсоаз ТУЛКЕНС

Уз помоћ

г. Андреја АНТОНОВА, извршног службеника

Узевши у обзир изнад поменути жалбу, уложену сагласно члану 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права,

Након већања, доноси следеће закључке и препоруке:

I. ПОСТУПАК ПРЕД КОМИСИЈОМ

1. Жалба гђе С. П. (предмет бр. 06/09) уложена је 20. јануара 2009. и уписана 23. јануара 2009. године. Жалба гђе В. Ђ. (предмет бр. 55/09) уложена је 31. марта 2009. и уписана 17. априла 2009. године.
2. Дана 4. маја 2009. године, Комисија је проследила предмет бр. 06/09 Специјалном представнику Генералног секретара (СПГС)¹ како би добила примедбе УНМИК-а на прихватљивост и меритум предмета.

¹ Списак скраћеница и акронима коришћених у тексту налази се у приложеном Прилогу.

3. Дана 24. јула 2009. године, Комисија је проследила предмет бр. 55/09 СПГС-у како би добила примедбе УНМИК-а на прихватљивост и меритум предмета.
4. Дана 5. августа 2009. и 17. августа 2009. године, СПГС је доставио УНМИК-ове одговоре у вези са предметом бр. 55/09, односно предметом бр. 06/09.
5. Дана 26. августа 2009. године, Комисија је затражила додатне информације од жалиоца у вези са предметом бр. 06/09. Жалилац је доставио свој одговор 25. септембра 2009. године.
6. Дана 10. марта 2010. године, Комисија је затражила додатне информације од жалиоца у вези са предметом бр. 55/09. Жалилац је доставио свој одговор 10. августа 2010. године.
7. Дана 9. септембра 2010. године, Комисија је одлучила да споји предмете бр. 06/09 и 55/09 сходно правилу 20 свог Пословника.
8. Дана 2. новембра 2010. године, Комисија је поново проследила предмете бр. 06/09 и 55/09 СПГС-у како би добила коментаре УНМИК-а на прихватљивост предмета у светлу одлуке да споји предмете. Дана 28. фебруара 2011. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор.
9. Дана 13. априла 2011. године, Комисија је прогласила жалбе прихватљивим.
10. Дана 18. априла 2011. године, Комисија је проследила одлуку о прихватљивости СПГС-у и затражила је примедбе УНМИК-а на меритум предмета. Дана 14. маја 2011. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор.
11. Дана 29. априла 2013. године, Комисија је од УНМИК-а затражила да потврди да ли се достављање списка у вези са предметима може сматрати коначним. Дана 2. маја 2013. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор.

II. ЧИЊЕНИЦЕ

A. Општи преглед догађаја²

12. Предметни догађаји су се одиграли на територији Косова након успостављања Привремене управе мисије Уједињених нација на Косову (УНМИК), јуна 1999. године.

²Списи на које се Комисија позива при навођењу овог општег прегледа догађаја су следећи: ОЕБС, „Како је виђено и испричано”, 1. том (октобар 1998 – јун 1999.) и 2. том (14. јун –31. октобар 1999.); тромесечни извештаји Генералног секретара УН-а о Привременој управи мисије Уједињених нација на Косову; Годишњи извештаји полиције УНМИК-а (2000, 2001.); Фонд за хуманитарно право „Отмице и нестаници не-Албанаца на Косову“ (2001.); Фонд за хуманитарно право „Косовска књига памћења“ (<http://www.kosovomemorybook.org>); УНМИК-ова канцеларија за нестала лица и судску медицину, Извештај о активностима 2002-2004; Европски суд за људска права, *Бехрами и Бехрами против Француске и Сарамати против Француске, Немачке и Норвешке*, бр. 71412/01 и 78166/01, одлука од 2. маја 2007; Међународна комисија за нестала лица, „Ситуација на Косову: попис“ (2010.); подаци које је издао Високи комесар Уједињених нација за избеглице (доступни на адреси www.unhcr.org) и Међународни комитет Црвеног крста (доступни на адреси <http://familylinks.icrc.org/kosovo/en>).

13. Оружани сукоб током 1998. и 1999. године између српских снага с једне стране и Ослободилачке војске Косова (ОВК) и других оружаних групација косовских Албанаца с друге стране добро је документован. Након неуспеха међународних напора за решавање сукоба, 23. марта 1999. године, Генерални секретар Северно-атлантског споразумног савеза („НАТО“) објавио је почетак ваздушних напада на Савезну Републику Југославију (СРЈ). Ваздушни напади су почели 24. марта 1999. године, а окончани су 8. јуна 1999. године, када је СРЈ пристала да повуче своје снаге са Косова. Дана 9. јуна 1999. године, Међународне безбедносне снаге (KFOR), СРЈ и Република Србија потписале су „војно-технички споразум“ у коме су се сагласиле о повлачењу СРЈ са Косова и присуству међународних безбедносних снага након доношења одговарајуће резолуције Савета безбедности УН-а.
14. Дана 10. јуна 1999. године, Савет безбедности УН-а усвојио је Резолуцију 1244 (1999). Поступајући сходно Поглављу VII Повеље УН-а, Савет безбедности УН-а одлучио је да распореди међународне безбедносне снаге и цивилне представнике – КФОР, односно УНМИК – на територију Косова. Сходно Резолуцији Савета безбедности 1244 (1999), УН-у је дата пуна законодавна и извршна власт за привремену управу на Косову, укључујући спровођење правде. КФОР је имао задатак да успостави „безбедну средину у којој избегла и расељена лица могу да се безбедно врате кући“ и привремено обезбеди „јавни ред и мир“ све док међународни цивилни представници не буду могли да преузму одговорност за овај задатак. УНМИК се састојао из четири главне компоненте или стуба којима су руководиле Уједињене нације (цивилна управа), Високи комесар Уједињених нација за избеглице (хуманитарна помоћ, која је постепено окончана јуна 2000. године), ОЕБС (успостављање институција) и ЕУ (реконструкција и привредни развој). Сваки стуб је био под управом СПГС-а. Резолуцијом Савета безбедности УН-а 1244 (1999) УНМИК је овлашћен да „унапреди и штити људска права“ на Косову, у складу са међународно признатим стандардима у погледу људских права.
15. Процене у погледу утицаја сукоба на расељавање популације косовских Албанаца крећу се од приближно 800.000 до 1,45 милиона. Након усвајања Резолуције 1244 (1999), већина косовских Албанаца који су побегли, или били насилно избачени из својих кућа током сукоба од стране српских снага, вратила се на Косово.
16. У међувремену, припадници неалбанске заједнице – углавном, али не само, Срби, Роми и словенски муслимани, као и косовски Албанци за које се сумња да су сарађивали са српским властима – постали су мета распрострањених напада од стране наоружаних групација косовских Албанаца. Тренутне процене у вези са бројем расељених косовских Срба крећу се између 200.000 и 210.000. Док је већина косовских Срба и другог неалбанског становништва побегла у ужу Србију и суседне земље, они који су остали постали су жртве системских убистава, отмица, насумичног притварања, сексуалног и родног насиља, пребијања и злостављања.
17. Иако постоји спор око бројки, процењује се да се догодило више од 15.000 смрти или нестанака током и одмах након косовског сукоба (1998-2000. године). Више од 3000 етничких Албанаца и око 800 Срба, Рома и чланова других мањинских заједница нестало је у овом периоду. До краја 2010. године, пронађено је више од половине несталих лица и њихови посмртни остаци су идентификовани, док се у октобру 2012. године 1766 особа и даље водило као нестало при Међународном комитету Црвеног крста (МКЦК).

18. Од јула 1999. године, у склопу напора да се на Косово врати спровођење закона у оквиру владавине права, СПГС је затражио од држава чланица УН-а да подрже постављање 4718 чланова међународне полиције као цивилне компоненте УНМИК-а. Задатак полиције УНМИК-а био је да саветује КФОР у вези са полицијским питањима док полиција не добије довољан број чланова да преузме пуну одговорност за спровођење закона и да ради на развоју косовске полицијске службе. До септембра 1999. године, приближно 1100 међународних полицајаца распоређено је у УНМИК-у.
19. Распоређивање полиције УНМИК-а углавном је завршено до децембра 2000. године, са 4400 чланова особља из 53 земље, и УНМИК је преузео примарну одговорност за спровођење закона у свим крајевима Косова, осим у Митровици. Према годишњем извештају полиције УНМИК-а из 2000. године, њој је пријављено 351 киднаповање, 675 убистава и 115 силовања у периоду од јуна 1999. до децембра 2000. године.
20. Услед колапса управљања правдом на Косову, УНМИК је јуна 1999. године успоставио ванредан правосудни систем. Он се састојао од ограниченог броја домаћих судија и тужилаца и функционисао је све до почетка рада редовног правосудног система, јануара 2000. године. Фебруара 2000. године, УНМИК је одобрио именовање међународних судија и тужилаца, најпре у области Митровице, а касније широм Косова, да би ојачао домаћи правосудни систем и гарантовао његову непристрасност. Од октобра 2002. године, домаћи правосудни систем састојао се од 24 међународних и 341 домаћег судије и тужиоца. Јануара 2003. године, Генерални секретар УН-а, при подношењу извештаја Савету безбедности о спровођењу Резолуције 1244 (1999) констатовао је да систем полиције и правосуђа на Косову у то време „добро функционише“ и да је „одржив“.
21. Јула 1999. године, Генерални секретар УН-а изјавио је у извештају Савету безбедности да УНМИК већ сматра да је питање несталих лица посебно акутан проблем у погледу људских права на Косову. Новембра 1999. године, у оквиру полиције УНМИК-а је успостављена Јединица за нестала лица (ЈНЛ), која је овлашћена за истраге у вези са могућим локацијама несталих лица и/или гробним местима. ЈНЛ, заједно са Централном јединицом за кривичну истрагу (ЦЈКИ) полиције УНМИК-а, а касније наменска Јединица за истрагу ратних злочина (ЈИРЗ), била је одговорна за кривичне аспекте предмета несталих лица на Косову. Маја 2000. године, успостављена је Комисија за проналажење и идентификацију жртава (КПИЈ), којом председава УНМИК, ради проналажења, идентификације и предавања посмртних остатака. Од јуна 2002. године, новоосновани КНЛСМ при УНМИК-овом Одељењу правде (ОП) постао је једини орган који је овлашћен да утврђује локацију несталих лица, идентификује њихове посмртне остатке и врати их породици нестале особе. Почевши од 2001. године, на основу Меморандума о разумевању (МоР) између УНМИК-а и Међународне комисије за нестала лица (МКНЛ) са седиштем у Сарајеву, допуњеног додатним споразумом из 2003. године, МКНЛ је спроводио идентификацију посмртних остатака путем ДНК анализе.
22. Дана 9. децембра 2008. године, одговорности УНМИК-а у области полиције и правосуђа на Косову су престале, а Мисија владавине права Европске уније на Косову (ЕУЛЕКС) преузела је пуну оперативну контролу у области владавине права, након саопштења председника Савета безбедности Уједињених нација, 26. новембра 2008. године (S/PRST/2008/44), којим се поздравља даље ангажовање Европске уније на Косову.

23. Истог дана, УНМИК и ЕУЛЕКС су потписали МоР о модалитетима и правима и обавезама које проистичу из преноса УНМИК-ових предмета ЕУЛЕКС-у и повезаних списа који се тичу истрага, оптужница и других активности које су у току, а које су предузели УНМИК-ови међународни тужиоци. Убрзо након тога, потписани су слични споразуми у вези са списима којима су се бавиле међународне судије и полиција УНМИК-а. Сви споразуми су обавезивали ЕУЛЕКС да УНМИК-у пружи приступ документима који се односе на радње које су УНМИК-ови органи претходно предузели. Између 9. децембра 2008. и 30. марта 2009. године, сви списи кривичних предмета које су поседовали УНМИК-ово Одељење правде и полиција УНМИК-а предати су ЕУЛЕКС-у.

Б. Околности везане за отмицу и вероватно убиство г. Д. П. и г. Мс. Ђ.

24. Први жалилац је супруга г. Д. П. (предмет бр. 06/09). Други жалилац је супруга г. Мс. Ђ. (предмет бр. 55/09). Жалиоци наводе да су њихови супрузи нестали у селу Доње Неродимље, у општини Урошевац, између 16. јуна и 25. јуна 1999. године. И даље се не зна где се они налазе.

25. У свом поднеску Комисији из септембра 2009. године, први жалилац наводи да је, 17. јуна 1999. године, око стотину чланова ОВК ушло у село Доње Неродимље. Отприлике у 14:00 часова, петоро наоружаних чланова ОВК ушло је у кућу првог жалиоца и одвело г. Д. П. у село Балић, удаљено три километра од Доњег Неродимља. Након што су испитивали г. Д. П. у приватној кући, рекли су му да је може да иде. Међутим, друга група војника ОВК је чекала да г. Д. П. изађе у ходник. Приморали су га да уђе у другу собу, у којој су почели да га туку. Жалилац тврди да је, након једног нарочито тешког ударца, г. Д. П. почео да крвари из носа и да су га војници ОВК натерали да полиже своју крв са пода док су му истовремено псовали породицу.

26. Први жалилац даље тврди да је била у свом дворишту када се њен супруг вратио кући, прекривен крвљу и модрицама. Није могла да одведе г. Д. П. доктору, јер у селу није било доктора. Она није могла да пријави случај властима јер, у то време, ни УНМИК ни КФОР још увек нису били у селу, а телефонске линије нису радиле. Г. Д. П. је том приликом својој супрузи испричао детаље у вези са поступањем према њему.

27. Отприлике у 16:00 часова, друга група од троје чланова ОВК отишла је у кућу првог жалиоца и рекла г. Д. П. да пође са њима како би дао изјаву њиховом команданту. Г. Д. П. је наводно одведен у напуштenu кућу у селу Доње Неродимље. Тамо су га псовали и претили му испаљујући метке у ваздух. Г. Д. П. је пуштен двадесетак минута касније и вратио се кући.

28. Прошао је још један сат и, око 17:00 часова, иста група чланова ОВК која је први пут одвела г. Д. П. у село Балић ради испитивања вратила се и поново одвела г. Д. П. Од тог дана, 17. јуна 1999. године, не зна се где се налази г. Д. П.

29. Први жалилац наводи да је, два или три дана касније, 19. јуна или 20. јуна 1999, отприлике у 23:00 часова, патрола КФОР-а ушла у село Доње Неродимље, док је неколико кућа косовских Срба било запаљено. Када се патрола КФОР-а зауставила испред њене куће, она је покушала да их обавести о отмици свог супруга. Међутим,

чланови ОВК стационарани испред њене куће запретили су јој да то не учини. Патрола КФОР-а је напустила село десет минута касније.

30. Први жалилац даље наводи да је остала у селу још шест/седам дана и да су, за то време, двојица браће Мс. Ђ. и Мд. Ђ. такође киднапована. Дана 24. или 25. јуна 1999. године, петнаесторо чланова ОВК отишло је у куће свих преосталих Срба у селу и обавестило је станаре да имају два сата да напусте село ако не желе да буду убијени. Затим је први жалилац напустила село заједно са осталим људима из села и отишла у Урошевац. Они су наводно пришли групи полицајаца УНМИК-а који су стајали испред зграде општине и обавестили их о отмици троје мушкараца из села, г. Д. П, г. Мс. Ђ. и г. Мд. Ђ. Ови полицијски службеници су упутили жалиоца у станицу полиције УНМИК-а која се налазила на периферији града, где је она пријавила отмице и затражила пратњу до села Чаглавица, у општини Приштина. Чим су стигли у Чаглавицу, први жалилац је такође пријавила отмицу тамошњем контингенту КФОР-а. Жалилац наводи да од тада није добила никакву информацију о судбини свог супруга.
31. Други жалилац наводи да је 20. јуна 1999. године напустила село Доње Неродимље, док је њен супруг, г. Мс. Ђ, остао у селу. Према информацијама добијеним од стране њеног девера, који је такође остао у селу, 20. јуна 1999. године увече, непознате особе су пришле г. Мс. Ђ. и замолиле га да пође са њима на „информативни“ разговор. Они су нагласили пред присутнима да ће му бити дозвољено да се врати кући након завршетка разговора. Непосредно затим, г. Мд. Ђ, други брат г. Мс. Ђ, био је наводно такође замољен да пође са непознатим особама на „информативни“ разговор. Иако жалилац ограничава своју жалбу на нестанак свог супруга, г. Мс. Ђ, чини се да је од тада непознато где се налазе и г. Мс. Ђ. и г. Мд. Ђ.
32. Други жалилац наводи да је, 21. јуна 1999. године, група особа ушла у кућу њеног девера и рекла му да напусти кућу у одређеном року јер ће у супротном бити убијен. Када је девер питао шта је са његовом браћом, г. Мс. Ђ. и г. Мд. Ђ, ове особе су му одговориле да су негде оставиле његову браћу. Жалилац даље наводи да је девер наводно препознао две именоване особе из суседног села међу члановима ове групе.
33. Други жалилац наводи да је пријавила нестанак свог супруга полицији УНМИК-а, КФОР-у, МКЦК-у и другим „међународним канцеларијама“ у Приштини. Она наводи да се никада нису обратили било ком тужиоцу или суду у вези са отмицом њеног супруга, јер су сматрали да је „требало да полиција УНМИК-а то учини“ након прикупљања доказа.
34. Дана 23. августа 1999. године, МКЦК је отворио захтев за проналажење г. Д. П, наводећи 17. јул 1999. године као датум његовог нестанка. Дана 31. јула 2001. године, МКЦК је такође издао захтев за проналажење г. Мс. Ђ, у коме је наведено да се од 19. јула 1999. године не зна где се он налази. Име г. Д. П. се такође помиње на списку несталих лица који је МКЦК послао УНМИК-у 12. октобра 2001. и у бази података коју води КНЛСМ при УНМИК-у. Име г. Мс. Ђ. се појављује у бази података КНЛСМ-а.

35. У релевантним деловима записа у списку несталих лица на мрежи који одржава МКЦК, у вези са г. Д. П. и г. Мс. Ђ, наведено је следеће: „прикупљено је довољно референтних узорака“ и „подударни ДНК није пронађен“³.

В. Истрага

а) Достављање релевантних списа

36. У вези са предметом г. Д. П, Комисија је од УНМИК-а примила истражне документе који су се претходно налазили код полиције УНМИК-а (ЈНЛ-а, ЈИРЗ-а и ЦЈКИ-ја), као и документе који су се налазили код Специјалног тужилаштва ЕУЛЕКС-а и извештај о анализи случаја ЈИРЗ-а при ЕУЛЕКС-у. У вези са предметом г. Мс. Ђ, Комисија је примила истражне списе који су се претходно налазили код ЈНЛ-а и ЈИРЗ-а полиције УНМИК-а и извештај о анализи случаја Јединице за истрагу ратних злочина при ЕУЛЕКС-у.

37. Што се тиче откривања података који се налазе у списима, Комисија подсећа да јој је УНМИК дао истражне списе ради разматрања под обавезом чувања поверљивости података. У том погледу, Комисија мора појаснити да, иако њена процена овог предмета проистиче из детаљног разматрања доступне документације, објављује се само ограничен број информација из ње. Стога је у следећим пасусима наведен преглед корака које су предузели истражни органи.

б) Истрага у вези са отмицом г. Д. П.

38. Дана 9. марта 2003, УНМИК-ов ЈНЛ је отворио досије о несталом лицу у вези са отмицом г. Д. П. (досије предмета бр. 2003-00032). Истог дана, ЈНЛ је у базу података полиције УНМИК-а убележио анте-мортем податке г. Д. П. које је МКЦК прикупио од стране првог жалиоца. У обрасцу за идентификацију жртве у вези са г. Д. П. наведена је адреса првог жалиоца у Србији, као и информација да су г. Мс. и г. М. Ђ. нестали током истих догађаја као и г. Д. П. У истражни досије у вези са г. Д. П. такође је укључен образац за идентификацију жртве ЈНЛ-а у вези са г. Мд. Ђ, датиран на 25. јануар 2002. У том обрасцу је наведено да је г. Мд. Ђ. отет 16. јуна 1999. године у присуству чланова своје породице и одведен у село Балић, по наредби именованог команданта ОВК.

39. Између 30. децембра 2004. и 22. јануара 2005. године, ЈИРЗ/Одсек за нестала лица полиције УНМИК-а прегледао је предмет г. Д. П. У извештају ЈИРЗ-а је наведено да је г. Д. П. отет 25. јула 1999. године и да је статус предмета у том тренутку био „неактиван“. Истражитељи који су разматрали предмет навели су првог жалиоца као јединог очевица тог догађаја, али су напоменули да немају број телефона на који би је контактирали. Такође су напоменули да је једина изјава која је до тада била доступна изјава првог жалиоца дата Фонду за хуманитарно право. Према наводима истражитеља, такође је било „познато“ „из других извора на интернету“ да се име г. Д. П. „налази на списку Срба убијених на Косову од јуна до децембра 1999. године.“ Истражитељи су закључили да не постоје расположиве информације о могућој локацији г. Д. П. или његових посмртних остатака. Стога предмет код ЈИРЗ-а треба да остане „отворен неактиван.“

³ База података је доступна на адреси: www.ic-mp.org/fdmsweb/index.php?w=mp_details&l=en (прегледано 5. јуна 2013.).

40. У документу ЦЈКИ-ја датираном на 18. август 2005. године наведено је да је те године и ЦЈКИ при полицији УНМИК-а отворио кривични досије у вези са отмицом г. Д. П, након што је први жалилац ненаведеног датума поднела кривичну пријаву пред Окружним јавним тужилаштвом у Приштини. У тој кривичној пријави, у којој је 25. јул 1999. године наведен као датум отмице г. Д. П, први жалилац је навела да је вођа групе ОВК одговорне за отмицу њеног супруга именовани командант ОВК, иста особа наведена у § 38 горе у тексту, из села Балић. У кривичној пријави, први жалилац такође тврди да су „информације о мерама које су предузете да се пронађу нестало лице и починиоци [...] потпуно недоступне оштећеној страни“. Не постоји доказ да је полиција УНМИК-а предузела било какву акцију након кривичне пријаве.
41. Дана 16. јуна 2009. године, тужилац ЕУЛЕКС-а из Специјалног тужилаштва затражио је од Јединице за истрагу ратних злочина при ЕУЛЕКС-у да спроведе истрагу против именованог команданта ОВК из села Балић (исте особе наведене у §§38 и 40 горе у тексту) као главног осумњиченог у предмету који се односи на отмицу г. Д. П. Тужилац је затражио да се обаве разговори са МКЦК-ом, КФОР-ом, жалиоцем, потенцијалним сведоцима и осумњиченима. Дана 2. јула 2010, ЈИРЗ при ЕУЛЕКС-у је прегледао предмет наводећи да је „могућност решавања“ случаја добра ако очевици буду могли да идентификују починиоце. Истражитељи су такође напоменули да су исти починиоци изгледа починили и друге злочине у релевантном временском периоду, укључујући „систематско пљачкање те области, као и убиства“.
- в) Истрага у вези са нестанком г. Мс. Ђ.*
42. Изгледа да је ЈНЛ УНМИК-а први пут отворио досијее о несталим лицима у вези са г. Мс. Ђ. и његовим братом г. Мд. Ђ. 2000. године (досије предмета бр. 2000-00080 и 2000-00165). Такође се чини да су отмице двојице браће донекле биле истраживане заједно.
43. Дана 31. октобра 2000. године, ЈНЛ полиције УНМИК-а у Грачаници попунио је „образац за нестала лица“ и „извештај о наставку случаја“ за обојицу браће, на основу информација које је доставио млађи брат жртава, Г. С. Ђ. Он је изјавио да је 20. јуна 1999. године, у 14:00 часова, именовани Албанац дошао у њихову кућу и упозорио све укућане да је напусте. Касније, отприлике у 23:00, петоро „Албанаца“ обучених у униформе ОВК дошло је у кућу и приморало г. Мс. Ђ. и г. Мд. Ђ. да крену са њима у жутом аутомобилу марке Застава. Међу отимачима се налазило двоје чланова ОВК, од којих је један исти именовани командант ОВК споменут у §§38, 40 и 41 горе у тексту. Г. С. Ђ. је речено да ће се његова браћа вратити за сат времена. Међутим, он од тада није чуо ништа о њима. У ЈНЛ-овом „извештају о наставку случаја“ у вези са г. Мс. Ђ. такође је наведено да је његова супруга познавала отимаче, пошто су живели у близини, и да су истражитељи прикупили информације са интернета да су двојица браће убијена.
44. Дана 19. јула 2001. године, полиција УНМИК-а је записала изјаву једног сведока. Он је навео да је годину дана раније, вероватно јула 2000. године, ухапшен од стране чланова ОВК, одведен у „затвор“ који се налазио у згради школе у селу Балић и тамо је неколико дана био подвргнут испитивањима и батинама. Сведок је изјавио да је у овом „затвору“ први пут срео г. Д. П, који је, како је сазнао, касније убијен. Сведок је навео да је видео да су г. Мс. Ђ. и г. Мд. Ђ. такође тамо притворени. Сведок је

временом ослобођен захваљујући интервенцији именованог суседа Албанца, блиског ОВК.

45. У истражном досијеу у вези са г. Мс. Ђ. налази се писмо Министарства унутрашњих послова Републике Србије упућено КФОР-у и полицији УНМИК-а датирано на 5. септембар 2001. године, које садржи информације о злочинима почињеним против етничких Срба на Косову. У писму је наведено да су г. Д. П. и двојице браће киднаповани по наређењу петорице именованих команданата ОВК из села Манастирце, да су одведени у село Балић и тамо испитивани од стране још једног именованог команданта ОВК. Г. Д. П. и г. Мд. Ђ. убијени су убрзо након тога, док је г. Мс. Ђ. одведен да ради на пољима у селу Балић и убијен недуго после тога, отприлике августа 2001. године.
46. Међуканцеларијским дописом датираним на 11. децембар 2001. године, службеник за људска права УНМИК-овог Бироа за притворена и нестала лица затражио је од ЈНЛ-а УНМИК-а да испита нестанак г. Мс. Ђ. и г. Мд. Ђ. Према допису, супруга г. Мс. Ђ, која је у то време живела у селу Преоце, у општини Приштина, била је доступна да достави анте-мортем податке и слике г. Мс. Ђ. и са њом је у ту сврху заказан састанак за 14. децембар 2001. Што се тиче г. Мд. Ђ, у допису је наведено да његова супруга живи у ужој Србији и да анте-мортем податке треба да прикупи МКЦК „путем уобичајене постојеће процедуре“. Истог датума, 11. децембра 2001, УНМИК-ов Биро за притворена и нестала лица проследио је ову информацију ЦЈКИ-ју полиције УНМИК-а. У допису је назначено да су и братанац жртва, г. И. Ђ, и њихов млађи брат, г. С. Ђ, видели починиоце и били „спремни да сведоче и потпишу изјаву“. Наведени су и њихови подаци за контакт и бројеви телефона.
47. Изгледа да је предмет у вези са г. Мс. Ђ. прегледан 2005. године од стране УНМИК-овог ЈИРЗ-а. У „истражном извештају о анте-мортем подацима“ датираном на 2. фебруар 2005, истражитељи су навели да је са сведоком, г. С. Ђ, обављен разговор путем телефона. Иако уз овај извештај није приложена изјава сведока, истражитељи су у извештају навели резиме информација које су добили од стране г. С. Ђ, да су његова браћа отета по наређењу именованог команданта ОВК (истог који је споменут у §§ 38, 40 и 41 горе у тексту). Истражитељи су закључили да „сведок нема никакве нове информације“ и да „тада није било могуће наћи непристрасног сведока.“ Такође, није било информација које би могле довести до проналажиња несталога лица и да стога предмет треба да остане „отворен на чекању“ пред ЈИРЗ-ом.
48. У ЕУЛЕКС-овом „извештају о анализи случаја“ датираном на 15. децембар 2010, наведено је да, иако се инцидент у вези са г. Мс. Ђ. догодио у временском периоду који одговара ратним злочинима, нема индикација да је био „прослеђен“ и/или „обрађен“ од стране ЕУЛЕКС-овог ЈИРЗ-а или Специјалног тужилаштва.

III. ЖАЛБЕ

49. Жалиоци се жале на УНМИК-ов наводни пропуст да ваљано истражи отмицу и вероватно убиство њихових супруга. У том погледу, Комисија сматра да се оне позивају на кршење процедуралног проширења члана 2 ЕКЈП.

50. Жалиоци се такође жале на душевну бол и патњу, које су наводно проузроковане њима и њиховим породицама овом ситуацијом. У том погледу, Комисија сматра да се жалиоци ослањају на члан 3 ЕКЉП.

IV. ПРАВО

A. Наводно кршење процедуралне обавезе сходно члану 2 ЕКЉП

51. Комисија сматра да се жалиоци позивају на повреду процедуралне обавезе која проистиче из права на живот, загарантованог чланом 2 ЕКЉП, у погледу тога да полиција УНМИК-а није спровела ефикасну истрагу у вези са отмицом и вероватним убиством њихових супруга.

1. Опсег разматрања Комисије

52. При одлучивању о томе да ли сматра да је дошло до повреде члана 2 (процедуралног проширења) ЕКЉП, Комисија узима у обзир постојећу судску праксу, нарочито ону Европског суда за људска права. Међутим, Комисија је такође свесна чињенице да се жалбе пред њом значајно разликују од оних које су поднете Суду. Као прво, тужена страна није држава, већ привремена међународна територијална управа овлашћена да обавља привремене дужности на Косову. За УНМИК се не везују никакве сумње у погледу суштинских обавеза сходно члану 2 ЕКЉП. Друго, док су они који су осумњичени за наводна убиства и/или отмице недржавни актери у ограниченом броју предмета пред Европским судом, такви су сви осумњичени у предметима пред Комисијом, углавном, али не искључиво, повезани са сукобом. Комисија мора узети у обзир ове факторе при првобитној процени процедуралних позитивних обавеза међудржавне организације у погледу поступака учињених од стране трећих страна на територији над којом има привремену законодавну, извршну и судску контролу.
53. Пре него што започне разматрање меритума жалбе, Комисија би желела да разјасни домен свог испитивања.
54. Комисија напомиње да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно следећим инструментима који се тичу људских права: Универзалној декларацији о људским правима, Европској конвенцији о људским правима и њеним протоколима, Међународном споразуму о грађанским и политичким правима (МСГПП), Међународном споразуму о економским, социјалним и културним правима, Међународној конвенцији о уклањању свих видова расне дискриминације, Конвенцији о уклањању свих видова дискриминације жена, Конвенцији против мучења и осталог окрутног, нечовечног и понижавајућег поступања или кажњавања, Конвенцији о правима детета.
55. Комисија такође примећује да, према члану 1.2 УНМИК-ове Уредбе бр. 2006/12 од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права, Комисија „треба да проучи жалбе уложене од стране било које особе или групе особа које тврде да су жртве кршења (својих) људских права од стране УНМИК-а“. Из тога следи да једино поступци или пропусти који се могу приписати УНМИК-у леже у оквиру надлежности Комисије *ratione personae*. У том погледу, треба напоменути, као што је

горе наведено, да од 9. децембра 2008. године, УНМИК више није спроводио извршну власт над косовским судским системом и системом за спровођење закона. УНМИК стога не сноси одговорност за било какво кршење људских права наводно почињено од стране тих тела. У погледу тога што се жалилац жали на поступке који су се догодили након овог датума, они леже ван надлежности Комисије *ratione personae*.

56. Такође, Комисија наглашава да, што се тиче њене надлежности *ratione materiae*, из члана 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 следи да она може испитати само жалбе које се односе на наводно кршење људских права. То значи да она може да разматра само поступке или пропусте који су предмет жалбе због тога што нису у складу са међународним инструментима људских права наведеним горе у тексту (видети § 53). У конкретним случајевима убистава и нестанака под околностима опасним по живот, није улога Комисије да замени надлежне органе у истрази случаја. Њен задатак је ограничен на разматрање ефикасности кривичне истраге таквих убистава и нестанака, у светлу процедуралних обавеза које проистичу из члана 2 ЕКЉП.
57. Комисија даље напомиње да, сходно члану 2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, она има правну надлежност једино над „жалбама које се односе на наводна кршења људских права до којих је дошло 23. априла 2005. или касније или су произашла из чињеница насталих пре овог датума, при чему су ове чињенице проузроковале континуирано кршење људских права“. Следи да догађаји који су се одиграли пре 23. априла 2005. године генерално леже ван надлежности Комисије *ratione temporis*. Међутим, у мери у којој такви догађаји проузрокују континуирану ситуацију, Комисија има надлежност да разматра жалбе које се односе на ту ситуацију (видети случај Европског суда за људска права (ЕСЉП), Велико веће *Варнава и остали против Турске*, бр. 16064/90 и остали, пресуда од 18. септембра 2009, §§ 147-149; ЕСЉП, *Кипар против Турске* [ВВ], бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 136, ЕКЉП 2001-IV).

2. Поднесци страна

58. Жалиоци се жале, у суштини, на повреду права које се односе на изостанак адекватне истраге у вези са нестанком и вероватним убиством њихових супруга. Они такође наводе да нису били обавештени о томе да ли је истрага спроведена и какав је био исход.
59. У погледу меритума обеју жалби, сагласно члану 2, СПГС не оспорава обавезу релевантних органа да спроведу ефикасну истрагу предмета незаконитих убистава и смрти. Међутим, према наводима СПГС-а, форма и размера таквих истрага зависе од околности конкретног случаја. У том погледу, СПГС наводи се „активности које се захтевају од органа у функционалној држави разликују од оних у пост-конфликтној средини, где не постоје органи који у потпуности функционишу и где је оформљена међународна привремена администрација како би створила административне и судске структуре и институције“.
60. СПГС такође наводи да, без обзира на одлуку Комисије од 9. септембра 2010. године да споји ове две жалбе сагласно правилу 20 Пословника Комисије (видети § 7 горе у тексту), примедбе УНМИК-а су достављене посебно за сваки предмет због, према мишљењу СПГС-а, „великих разлика између ова два предмета у погледу датума

нестанка, околности везаних за нестанак и доступних информација и документације везаних за оба предмета“.

61. Што се тиче отмице и вероватног убиства г. Д. П. (предмет бр. 06/09), СПГС се у својим коментарима датираним на 13. мај 2011. позива на документацију у вези са случајем коју је доставио ЕУЛЕКС. Он тврди да је УНМИК успео да добије „ажуриране информације“ од полиције ЕУЛЕКС-а, а поготово Специјалног тужилаштва ЕУЛЕКС-а. Према тим информацијама, одговорни тужилац ЕУЛЕКС-а је наложио нову серију истрага 2009. године.
62. Што се тиче околности у вези са случајем о коме је овде реч, СПГС наводи да доступна документација показује да је ЈНЛ полиције УНМИК-а уписао предмет 2003. године и да је покушао да ступи у контакт са првим жалиоцем, јединим очевицем отмице. Међутим, нису могли да ступе у контакт с њом јер није био достављен број телефона. Према наводима СПГС-а, под тим околностима није било могуће започети ваљану истрагу. СПГС стога тврди да је, узевши такође у обзир јединствене околности које су постојале на Косову након сукоба и током првих година УНМИК-овог ангажовања, полиција УНМИК-а „предузела све истражне радње у вези са предметом које је могла да предузме, имајући у виду минималне информације које су биле доступне и пружене од стране жалиоца“. Из тих разлога, чини се да је жалба сходно члану 2 ЕКЉП неоснована.
63. Што се тиче отмице и вероватног убиства г. Мс. Ђ. (предмет бр. 55/09), СПГС наводи да је УНМИК на почетку могао да добије само примерке неких докумената који су се претодно налазили код бившег УНМИК-овог КНЛСМ-а и да, упркос бројним покушајима, „УНМИК није могао да добије више докумената од полиције УНМИК-а или полиције ЕУЛЕКС-а“. СПГС наводи да су стога УНМИК-ови коментари о меритуму засновани искључиво на информацијама које су добијене од жалиоца и из КНЛСМ-ових докумената, али да се потоњи углавном односе на отмицу брата жалиоцевог супруга, г. Мд. Ђ.
64. У погледу меритума жалбе сходно члану 2 ЕКЉП, СПГС наводи да је у случају отмице и вероватног убиства г. Мс. Ђ, ЈНЛ полиције УНМИК-а отворио досије о несталом лицу 2000. године и признаје да су „неки трагови били доступни за започињање полицијске истраге предмета“, укључујући имена могућих починилаца које је дала жалилац и која су достављена у допису Министарства унутрашњих послова Републике Србије од 5. септембра 2005. године. СПГС такође тврди да полиција УНМИК-а накнадно није доставила никакве друге информације осим извештаја од 2. фебруара 2005. године, у коме је наведено да сведок није имао никакве нове информације. Он напомиње да у овом извештају није наведено „да ли су учињени било какви покушаји да се пронађу могући починиоци или да се са њима обави разговор“. Међутим, СПГС тврди да је до „овог пропуста могло доћи услед недостатка информација прослеђених одговарајућим канцеларијама, али и услед једноставног изостанка истраге“. Из тог разлога, „УНМИК није у позицији да пружи одговарајуће коментаре везане за меритум предмета.“

3. Процена Комисије

а) Подношење релевантних списа

65. СПГС је 14. маја 2011. године доставио Комисији примерке свих расположивих истражних и других релевантних докумената. Међутим, СПГС је у својим коментарима напоменуо да постоји могућност да постоје и други документи у вези са овим предметом (видети §§63-64 горе у тексту).
66. Комисија напомиње да је у члану 15 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 наведено да Комисија може затражити од УНМИК-а да поднесе било који документ и да је СПГС обавезан да сарађује са Комисијом и пружи неопходну помоћ, што посебно укључује пружање докумената и информација релевантних за жалбу. У том погледу, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права да треба да се извуку закључци на основу понашања тужене стране током поступка, укључујући њен пропуст „да им на руке достави информације без одговарајућег објашњења“ (видети предмет ЕСЈП *Челикбилек против Турске*, бр. 27693/95, пресуда од 31. маја 2005, § 56).
67. Комисија такође напомиње да је од УНМИК-а затражено бар три пута да поднесе релевантне документе у вези са случајем. У одговору на последњи захтев Комисије, 29. априла 2013. године, УНМИК је навео да се достављање списка у вези са предметом што се тиче УНМИК-а може сматрати коначним.
68. Комисија напомиње да је правилно вођење истражних списка који се тичу кривичних дела као што су убиства и нестанци, од отварања истраге до њихове предаје, од суштинске важности за наставак таквих истрага те тако може покренути, само по себи, питања сходно члану 2. Комисија такође напомиње да УНМИК није доставио никакво објашњење о томе зашто документација може бити непотпуна, нити о томе који делови могу бити непотпуни.
69. Комисија није у позицији да сама провери потпуност примљених истражних списка. Комисија ће стога проценити меритум жалбе на основу докумената који су јој доступни (у том смислу, видети предмет *Чекојев против Русије*, бр. 39358/05, пресуда ЕСЈП од 15. марта 2011, § 146).

б) Општа начела која се тичу обавезе спровођења ефикасне истраге сходно члану 2

70. Прво, Комисија сматра да ограничен садржај истражних списка, поготово у светлу СПГС-овог аргумента да, из тог разлога, није могуће утврдити да ли је постојао пропуст УНМИК-а да спроведе ефикасну истрагу у вези са случајем г. Мс. Ђ. (предмет бр. 55/09), покреће питања терета доказивања. У том погледу, Комисија се позива на приступ Европског суда за људска права, као и Комитета Уједињених нација за људска права (КЈП) по овом питању. Опште правило је да је на страни која износи предлоге чињеница да их докаже, али ово није строго правило.
71. Ако се следи ово опште правило, у фази утврђивања прихватљивости, подносилац захтева мора да представи чињенице којима подржава наводе о одговорности државе, односно да успостави *prima facie* случај против власти (видети, *mutatis mutandis*, ЕСЈП, *Артико против Италије*, бр. 6694/74, пресуда од 13. маја 1980, §§ 29-30, серија А бр. 37; ЕСЈП, *Тоџу против Турске*, бр. 27601/95, пресуда од 31. маја 2005, § 95). Међутим, Европски суд даље сматра да „... када догађаји који су предмет жалбе леже у потпуности, или у већем делу, унутар искључивог знања власти ... може се сматрати да терет доказивања онда лежи на властима у смислу пружања

задовољавајућег и убедљивог објашњења“ (видети ЕСЉП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 56, при §§ 183-184).

72. Европски суд такође наводи да је „... на влади да дефинитивно тврди зашто се предметна документа не могу користити да подрже изјаве које су дали подносиоци захтева или да пружи задовољавајуће и убедљиво објашњење тога како су се предметни догађаји одиграли, а ако то не учини, биће покренуто питање сходно члану 2 и/или члану 3 Конвенције“ (видети ЕСЉП, *Акум и остали против Турске*, бр. 21894/93, пресуда од 24. јуна 2005, § 211, ЕКЉП 2005-II (делови)). Суд додаје да „... ако оне (власти) затим не доставе суштинске документе како би омогућиле Суду да установи чињенице или ако не доставе задовољавајуће и убедљиво објашњење, могу се извући чврсти закључци“ (видети ЕСЉП, *Варнава и остали против Турске* [ВВ], наведен изнад, у § 56, при § 184; видети такође, КЉП, *Бенаниза против Алжира*, Разматрања од 26. јула 2010, § 9.4, ЦГПП/Ц/99/Д/1588/2007; КЉП, *Башаша против Либијске Арапске Цамахирије*, Разматрања од 20. октобра 2010, § 7.2, ЦГПП/Ц/100/Д/1776/2008).
73. Комисија разуме да се међународна судска пракса развила у контексту у коме је Влада о којој је овде реч можда умешана у суштинске оптужбе, што није случај са УНМИК-ом. Комисија ипак сматра да, пошто се документација налазила под искључивом контролом УНМИК-ових органа, бар до предаје ЕУЛЕКС-у, може да се примени начело да се „чврсти закључци“ могу извући из недостатка документације.
74. Друго, Комисија напомиње да је позитивна обавеза истраживања нестанака широко прихваћена у међународном праву људских права, макар од случаја Интерамеричког суда за људска права *Веласкез-Родригез* (видети случај *Веласкез-Родригез против Хондураса*, пресуда Интерамеричког суда за људска права (ИАСЉП) од 29. јула 1988, серија Ц бр. 4). Комитет за људска права Уједињених нација (КЉП) такође наводи да позитивна обавеза проистиче из члана 6 (право на живот), члана 7 (забрана окрутног и нечовечног поступања) и члана 9 (право на слободу и безбедност особе), тумачено заједно са члановима 2 (3) (право на ефикасан правни лек) Међународног споразума о грађанским и политичким правима (МСГПП) (видети КЉП, Општи коментар бр. 6, 30. април 1982, § 4; КЉП, Општи коментар бр. 31, 26. мај 2004, §§ 8 и 18, СГПП/Ц/21/Рев.1/Дод. 13; видети такође, између осталог, КЉП, *Мухамед Ел Авани против Либијске Арапске Цамахирије*, саопштење бр. 1295/2004, разматрања од 11. јула 2007, СГПП/Ц/90/Д/1295/2004). Обавеза истраживања нестанака и убистава такође је утврђена у Декларацији УН-а о заштити свих особа од принудног нестанка (А/Res/47/133, 18. децембар 1992.) и додатно је разрађена у смерницама УН-а као што су Приручник УН-а о ефикасној превенцији и истрази ванправних арбитражних и преких егзекуција (1991) и „Смернице о спровођењу истрага Уједињених нација у вези са наводним масакрима“ (1995.). Важност обавезе је потврђена усвајањем Међународне конвенције за заштиту свих особа од принудног нестанка 2006. године, која је ступила на снагу 23. децембра 2010. године.
75. Да би се бавила тврдњама жалилаца, Комисија се посебно осврће на добро утврђену судску праксу Европског суда за људска права о процедуралним обавезама сходно члану 2 ЕКЉП. Суд је сматрао да „Обавеза заштите права на живот сходно члану 2 Конвенције, тумачена заједно са општом дужношћу државе сходно члану 1 Конвенције 'да осигура свакоме унутар [своје] надлежности права и слободе дефинисане у Конвенцији', имплицитно захтева постојање неког облика ефикасне званичне истраге када су појединци убијени“ (видети, *mutatis mutandis*, ЕСЉП, *Мекен*

и остали против Уједињеног Краљевства, пресуда од 27. септембра 1995, § 161, Серија А бр. 324; и ЕСЈП, *Каја против Турске*, пресуда од 19. фебруара 1998, § 105, Извештаји 1998-I; видети такође ЕСЈП, *Јасинкис против Летоније*, бр. 45744/08, пресуда од 21. децембра 2010, § 71). Обавеза спровођења такве истраге проистиче у свим случајевима убистава и осталих сумњивих смртних случајева, без обзира на то да ли су починиоци приватна лица или државни агенти или су непознати (видети ЕСЈП, *Колеви против Бугарске*, бр. 1108/02, пресуда од 5. новембра 2009, § 191)

76. Европски суд за људска права је такође навео да процедурална обавеза пружања неког облика ефикасне званичне истраге такође постоји када је појединац нестало под околностима опасним по живот и није ограничена на случајеве када је очигледно да је нестанак проузрокован од стране државног агента (видети ЕСЈП [ВВ], предмет *Варнава и остали против Турске*, наведен у § 57 изнад у тексту, при § 136).
77. Надлежни органи морају сами предузети радње када им се скрене пажња на одређени предмет и не смеју препустити подношење формалне жалбе или преузимање одговорности за спровођење било каквих истражних поступака иницијативи блиских сродника (видети ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, бр. 21689/93, пресуда од 6. априла 2004, § 310, видети такође ЕСЈП, *Исајева против Русије*, бр. 57950/00, пресуда од 24. фебруара 2005, § 210).
78. Успостављајући стандарде ефикасне истраге, Суд је навео да „истрага, поред независности, приступачности за породицу жртве, спровођења разумном брзином и експедитивношћу, пружања довољног елемента јавне критике истраге и њених резултата, такође мора бити ефикасна у смислу да може довести до утврђивања тога да ли је смрт изазвана незаконитим путем и, ако је то случај, до идентификације и кажњавања одговорних лица (видети ЕСЈП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 56; при § 191; видети такође ЕСЈП, *Палић против Босне и Херцеговине*, бр. 4704/04, пресуда од 15. фебруара 2011, § 63). То није обавеза пружања резултата, већ употребе средстава. Надлежни органи морају предузети све разумне кораке које могу да предузму да би обезбедили доказе који се тичу инцидента, укључујући, између осталог, сведочења очевидаца, форензичке доказе и, када је то применљиво, аутопсију која пружа потпун и тачан запис о повреди и објективну анализу клиничких налаза, укључујући узрок смрти. Сваки недостатак у истрази који спречава да се њоме установи узрок смрти или одговорна особа или особе ствара ризик да таква истрага неће испунити овај стандард (видети ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен горе у тексту, при § 312; и *Исајева против Русије*, наведен горе у тексту, при § 212).
79. Конкретно, закључак истраге мора бити заснован на детаљној, објективној и непристрасној анализи свих релевантних елемената. Пропуст праћења очигледног следа истраге нарушава, у одлучујућој мери, могућност да се њоме утврде околности случаја и идентитет одговорних лица (видети ЕСЈП, *Колеви против Бугарске*, наведен изнад у § 75, при § 201). Међутим, природа и степен разматрања којима се испуњава минимални праг ефикасности истраге зависи од околности конкретног случаја. Они се морају проценити на основу релевантних чињеница и у погледу практичних реалних околности истражних радњи (видети ЕСЈП, *Велсеа и Мазачев против Румуније*, бр. 64301/01, пресуда од 1. децембра 2009, § 105).
80. Посебно у погледу несталих особа које су касније пронађене мртве, Суд је навео да се поступцима ексхумације и идентификације посмртних остатака не исцрпљује обавеза

сходно члану 2 ЕКЉП. Суд сматра да „процедурална обавеза која проистиче из нестанка генерално не престаје све док су локација и судбина особе неизвесни, те је она стога континуираног карактера“ (случај ЕСЉП *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен у § 78 изнад, при § 46; у истом смислу, случај ЕСЉП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 57, при § 148, *Аслаканова и остали против Русије*, бр. 2944/06 и остали, пресуда од 18. децембра 2012, § 122). Међутим, Суд такође наглашава да ова процедурална обавеза „не престаје да постоји чак ни након проналажења тела ... Тиме се само расветљава један аспект судбине несталога лица и генерално остаје обавеза да се објасни нестанак и смрт, као и да се идентификује и кривично гони сваки починитељ незаконитих дела који има везе са тим нестанком и смрћу“ (случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЉП наведен изнад, у § 46; у истом смислу случај *Варнава и остали против Турске*, предмет ЕСЉП [ВВ] наведен изнад, у § 57, при § 145). Иако проналажење и накнадна идентификација посмртних остатака жртве сами по себи могу представљати значајан успех, процедурална обавеза сходно члану 2 и даље постоји (видети случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЉП наведен изнад, у § 64).

81. Што се тиче захтева за јавним надзором, Суд је даље навео да мора постојати довољан елемент јавног надзора над истрагом или њеним исходима да би се осигурала одговорност у пракси, као и у теорији. Потребан степен јавне критике може се знатно разликовати од случаја до случаја. Међутим, у свим случајевима, најближи сродник жртве мора бити укључен у поступак у оној мери која је неопходна за заштиту његових или њених легитимних интереса (видети случај ЕСЉП, *Ахмет Озкан и остали*, наведен у § 77 изнад, при §§ 311-314; ЕСЉП, *Исајева против Русије*, наведен у § 77 изнад, при §§ 211-214 и случајеве наведене у њему; ЕСЉП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 7. јула 2011, бр. 55721/07, § 167, ЕКЉП 2011.).

в) Применљивост члана 2 на контекст Косова

82. Комисија је свесна чињенице да је до отмице г. Д. П. дошло убрзо након распоређивања УНМИК-а на Косову одмах након оружаног сукоба, када су били распрострањени криминал, насиље и мањак безбедности.

83. Са своје стране, СПГС не оспорава чињеницу да је УНМИК имао обавезу да истражи случајеве о којима је овде реч сходно члану 2 ЕКЉП. Међутим, према наводима СПГС-а, јединствене околности које се односе на контекст Косова и распоређивање УНМИК-а у првој фази његове мисије биће узете у обзир приликом процене да ли су ове истраге у складу са чланом 2 ЕКЉП. У суштини, СПГС тврди да на УНМИК није могуће применити исте стандарде који се примењују на државу у уобичајеној ситуацији.

84. Комисија сматра да аргументи које је изнео СПГС покрећу два главна питања: прво питање је да ли стандарди члана 2 настављају да се примењују у ситуацији када постоји сукоб или опште насиље, а друго је да ли треба сматрати да се такви стандарди у потпуности примењују на УНМИК, посебно током прве фазе његове мисије.

85. Што се тиче применљивости члана 2 на УНМИК, Комисија подсећа да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при

обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно одређеним инструментима који се тичу људских права, укључујући ЕКЉП. С тим у вези, Комисија је већ закључила да је тачно да се привремени карактер УНМИК-а и тешкоће с њим у вези морају прописно узети у обзир у погледу бројних ситуација, али ни у ком случају се ови елементи не смеју схватити као изговор за смањење стандарда у поштовању људских права, који су прописно уграђени у мандат УНМИК-а (видети случај ХРАП, *Милогорић и остали*, бр. 38/08 и остали, мишљење од 24. марта 2011, § 44; случај *Бериша и остали*, бр. 27/08 и остали, мишљење од 23. фебруара 2011, § 25; случај *Лалић и остали*, бр. 09/08 и остали, мишљење од 9. јуна 2012, § 22).

86. У погледу применљивости члана 2 на ситуације у којима постоји сукоб или опште насиље, Комисија подсећа да је Европски суд за људска права утврдио применљивост члана 2 на постконфликтне ситуације, укључујући оне у земљама бивше Југославије (видети, између осталих примера, случај ЕСЉП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 78 и случај ЕСЉП, *Јуларић против Хрватске*, бр. 20106/06, пресуда од 20. јануара 2011.). Суд даље наводи да процедурална обавеза сходно члану 2 наставља да се примењује на „различите безбедносне околности, укључујући оне у контексту оружаног сукоба“ (видети ЕСЉП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад у § 81, при § 164; видети такође случај *Гулеч против Турске*, пресуда ЕСЉП од 27. јула 1998, § 81, Извештаји 1998-IV; случај *Ерги против Турске*, пресуда ЕСЉП наведена изнад у § 86, при §§ 79 и 82, Извештаји 1998-IV; случај ЕСЉП *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен изнад у § 77, при §§ 85-90, 309-320 и 326-330; случај *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 77, при §§ 180 и 210; случај *Канлибаш против Турске*, бр. 32444/96, пресуда ЕСЉП од 8. децембра 2005, §§ 39-51).
87. Суд је признао да „када до смрти [и нестанака] које треба истражити према члану 2 дође под околностима општег насиља, оружаног сукоба или побуне, истражитељи могу наићи на препреке и конкретна ограничења могу захтевати употребу мање ефикасних мера истраге или могу довести до одлагања истраге“ (видети случај ЕСЉП [ВВ], *Ал-Скени и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад при §164; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, наведен у § 87 горе у тексту, при § 121). Ипак, Суд је сматрао да „обавеза сходно члану 2 која се тиче заштите живота подразумева да, чак и у тешким безбедносним условима, морају бити предузети сви разумни кораци како би се обезбедила ефикасна, независна истрага у вези са наводним кршењима права на живот (видети, између осталих примера, ЕСЉП, *Каја против Турске*, наведен у § 75 изнад, при §§ 86-92; *Ерги против Турске*, наведен изнад, при §§ 82-85; ЕСЉП [ВВ], *Танрикулу против Турске*, бр. 23763/94, пресуда од 8. јула 1999, §§ 101-110, ЕКЉП 1999-IV; ЕСЉП, *Кашијев и Акајева против Русије*, бр. 57942/00 и 57945/00, пресуда од 24. фебруара 2005, §§ 156-166; ЕСЉП, *Исајева против Русије*, наведен изнад у §§ 215-224; ЕСЉП *Мусајев и остали против Русије*, бр. 57941/00 и остали, пресуда од 26. јула 2007, §§ 158-165).
88. Слично томе, КЉП је закључио да се право на живот, укључујући процедуралне гаранције, сматра врховним правом од кога није дозвољено никакво одступање чак ни у ванредним околностима када је угрожен живот нације (видети, КЉП, Општи коментар бр. 6, наведен изнад у § 73, при § 1; КЉП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, 22. април 2009, § 11.2, СГПП/Ц/95/Д/1447/2006). Такође, КЉП је напоменуо применљивост чланова 2 (3), 6 и 7 МСГПП, уз посебни

осврт на УНМИК-ову обавезу да спроведе ваљане истраге у вези са нестаницима и отмицама на Косову (видети КЈП, Закључне примедбе Комитета за људска права: Косово (Србија), 14. август 2006, §§ 12-13, СГПП/Ц/УНК/ЦО/1).

89. Комисија разуме потешкоће са којима се УНМИК сусрео током прве фазе свог ангажовања. Комисија напомиње да је одговарајућа важност која је дата питању несталих лица на Косову значила да је УНМИК морао да узме у обзир како хуманитарну, тако и кривичну димензију ситуације. Конкретно, Комисија сматра да су важност која се приписује кривичним истрагама и потешкоће на Косову које су ограничиле могућност истражних органа да спроведу такве истраге, као што је описао СПГС, довеле до тога да од кључног значаја буде да УНМИК од самог почетка успостави окружење које погодује обављању значајних истрага. Ово подразумева успостављање система који обухвата елементе попут расподеле свеобухватне одговорности по питању надзора и праћења напретка истрага, обезбеђивања редовних извештаја о напретку истрага као и поступка прописне предаје случајева међу службеницима или јединицама полиције УНМИК-а. Такав систем би такође требало да узме у обзир потребу за заштитом жртава и сведока (видети, *mutatis mutandis*, случај *P.P. и остали против Мађарске*, бр. 19400/11, пресуда ЕСЈП од 4. децембра 2012, §§ 28-32), као и да се размотри нарочита рањивост расељених лица у периоду након сукоба (видети ЕСЈП [ВВ], *Саргсиан против Азербејџана*, бр. 40167/06, одлука од 14. децембра 2011, § 145; и ЕСЈП [ВВ], *Чигаров и остали против Јерменије*, бр. 13216/05, одлука од 14. децембра 2011, § 146). Иако схвата да је до распоређивања и организовања полиције и правосудног апарата дошло постепено, Комисија сматра да је овај процес завршен 2003. године када су полиција и правосудни систем на Косову описани као „добро функционишући“ и „одрживи“ од стране Генералног секретара УН-а (видети § 20 изнад).
90. Комисија даље напомиње да њен задатак није да испита релевантну праксу или наводне препреке спровођењу ефикасне истраге *in abstracto*, већ само у вези са њиховом конкретном применом на одређене околности везане за ситуацију која је предмет жалбе пред Комисијом (видети ЕСЈП, *Броган и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 29. новембра 1988, § 53, Серија А, бр. 145 Б). Комисија се стога слаже са СПГС-ом да природа и степен разматрања да ли ефикасност истраге испуњава минимални праг зависе од околности одређеног предмета. Из тих разлога, Комисија сматра да ће утврдити, у погледу сваког предмета, да ли су предузети сви разумни кораци за спровођење ефикасне истраге као што то налаже члан 2, узимајући у обзир реалне околности истражног посла на Косову.

г) Усаглашеност са чланом 2 у овим предметима

91. Као што је Комисија већ навела, СПГС тврди да је у вези са отмицом г. Д. П. спроведена ефикасна истрага. Међутим, пошто је доступност информација била минимална, нису могли бити постигнути никакви резултати. Што се тиче отмице г. Мс. Ђ, СПГС у суштини тврди да, из документације коју садржи истражни досије није могуће установити да ли се неке очигледне празнине у истрази могу приписати пропусту релевантних канцеларија да предају и упишу информације или пуком изостанку истраге. Из тог разлога, он није у позицији да достави коментаре о томе да ли је УНМИК спровео ефикасну истрагу овог предмета.

92. У том погледу, Комисија се прво бави питањем терета доказивања. На ступњу прихватљивости, Комисија се уверила да наводи жалилаца нису неосновани па је стога прихватила постојање случаја *prima facie*: да су и г. Д. П. и г. Мс. Ђ. нестали под околностима опасним по живот и да је УНМИК био упознат са њиховом отмицом најкасније 23. августа 1999, у вези са г. Д. П., и 13. новембра 2000. у вези са г. Мс. Ђ. (видети §§34 и 38 горе у тексту).
93. Сходно томе, примењујући горенаведене принципе (видети §§ 70-73), Комисија сматра да је терет доказивања пребачен на оптуженог, тако да је на УНМИК-у да представи Комисији доказ о адекватној истрази као одбрану против навода које је жалилац изнела, а чију је прихватљивост Комисија усвојила. УНМИК није испунио своју обавезу по овом питању, пошто није представио потпун истражни спис нити је на „задовољавајући и убедљив“ начин објаснио свој пропуст да то уради. Комисија ће, у складу с тим, извући закључке из ове ситуације.
94. Комисија напомиње да је, према Годишњем извештају полиције УНМИК-а из 2000. године, најкасније од средине септембра 1999. године цео систем кривичних истрага у региону Приштине био под пуном контролом УНМИК-а. Дакле, одговорност је била на УНМИК-у да обезбеди, прво, да се истрага спроводи експедитивно и ефикасно; друго, да се сав релевантан истражни материјал предаје органу који преузима одговорност за истрагу (ЕУЛЕКС, видети § 23 изнад) и, треће, да истражни списи могу да се прате и преузимају уколико дође до потребе за тим у било којој каснијој фази.
95. Комисија закључује, на основу ограниченог садржаја истражног списка, да је дошло до неке од следећих ситуација: није спроведена никаква истрага; УНМИК је намерно одлучио да не представи спис Комисији, упркос својој обавези да сарађује са Комисијом и да јој пружа потребну помоћ укључујући издавање докумената од значаја за жалбе сходно члану 15 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 (наведено у § 66 изнад); спис није прописно предат ЕУЛЕКС-у, или УНМИК није преузео спис од лица тренутно задуженог за његово чување.
96. Комисија је већ напоменула да нема разлога да сумња у поштене намере УНМИК-а у настојању да обезбеди истражни спис ради процене од стране Комисије. Међутим, Комисија сматра да, без обзира на то које је од ових могућих објашњења применљиво, оно указује на пропуст који се може директно приписати УНМИК-у, било да се ради о периоду када је он обављао своје извршне функције или у свом садашњем својству.
97. Комисија напомиње да су постојали очигледни недостаци у спровођењу истрага од њиховог почетка, узимајући у обзир да је почетна фаза истраге од изузетне важности. Међутим, у светлу горе описаних напомена у вези са својом ограниченом временском надлежношћу (видети § 57), Комисија подсећа да је она надлежна *ratione temporis* да процењује усклађеност истрага са чланом 2 ЕКЈП само у периоду после 23. априла 2005. године, разматрајући статус предмета тог датума (ЕСЈП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен у § 78 изнад, при § 70). Период који је предмет разматрања завршава се 9. децембра 2008. године, када је ЕУЛЕКС преузео одговорност у области управљања правдом (видети § 22-23 изнад).
98. У погледу г. Д. П., Комисија напомиње да је УНМИК-ов ЈНЛ отворио досије о несталом лицу тек марта 2003. године, две године након што је УНМИК био упознат

са случајем, без објашњења за то кашњење. Поред тога, изгледа да су од тада до 23. априла 2005. године једини кораци које је полиција УНМИК-а предузела, марта 2003. године, уписивање анте-мортем података које је претходно прикупио МКЦК у базу података ЈНЛ-а и разматрање предмета јануара 2005. године. Комисија поготово напомиње да од жалиоца, као очевица отмице, нити од других потенцијалних сведока никада није узета ниједна изјава. У том погледу, истражитељи УНМИК-а који су прегледали случај напоменули су да није остављен број телефона на који могу пронаћи жалиоца. Међутим, Комисија напомиње да не постоји назнака да је икада учињен било какав стварни покушај да се жалилац пронађе, на пример на њеној адреси у Србији, наведеној у досијеу предмета или преко МКЦК-а.

99. Поред тога, Комисија напомиње да је ЈНЛ полиције УНМИК-а најкасније до 19. јула 2001. године постао упознат, или је требало да постане упознат, са чињеницом да је г. Д. П. отет под сличним околностима и вероватно од стране истих починилаца као г. Мс. Ђ. и његов брат. Заиста, информација којом је установљена повезаност ова два предмета налази се у изјави сведока, датираној на 19. јул 2001. (видети § 44 горе у тексту), у писму Министарства унутрашњих послова Републике Србије, датираном на 5. септембар 2001, као и у формулару за идентификацију жртве ЈНЛ-а у вези са г. Мд. Ђ, који се налази у досијеу г. Мс. Ђ, датираном на 25. јануар 2002. (видети §38 горе у тексту). Комисија такође напомиње да, је у време разматрања досијеа јануара 2005. године, УНМИК-у већ била достављена документација у вези са отмицом г. Мс. Ђ. и његовог брата, у којој су се такође налазиле информације и истражни трагови (име наводних починилаца, имена сведока, индикација места притвора), у вези са отмицом г. Д. П. Међутим, изгледа да полиција УНМИК-а никада није испитала ниједан од ових трагова.
100. Узимајући у обзир конкретно истрагу отмице г. Мс. Ђ, Комисија напомиње да је полиција УНМИК-а предузела неке истражне кораке 2000. и 2001. године, укључујући отварање досијеа о несталом лицу, прикупљање информација од жртвиног млађег брата (иако се таква формална изјава не налази у истражним списима) и узимање изјаве сведока наводно притвореног заједно са жртвом/жртвама. Међутим, у истражним списима нема назнака да су икада испитани истражни трагови које су пружили гореспоменути сведоци, као што су трагови који се односе на могућ идентитет починилаца, именоване могуће сведоке из села и могуће место притварања и вероватног убиства. Отприлике 4 године касније, фебруара 2005. године, истражитељи који су разматрали предмет игнорисали су ове пропусте и навели су да није доступна ниједна нова информација која би омогућила наставак истраге овог предмета. Комисија такође напомиње да, иако је у то време установљена веза између отмица г. Д. П, г. Мс. Ђ. и г. Мд. Ђ, нису начињени никакви напори да се испита оно што је изгледало као заједничка очигледна линија истраге, која је очигледно водила до структура ОВК у тој области.
101. Разматрајући период који је унутар њене надлежности, Комисија напомиње да ови основни истражни кораци и испитивања још увек нису обављени, као што су проналажење и обављање формалних разговора са жалиоцима и другим очевицима отмице, проналажење и обављање разговора са особама које су различити сведоци доследно наводили као могуће починиоце, проналажење и прегледање затвора у коме су жртве наводно притворене и околне области како би се потражили трагови жртава или њихова тела. Након тог критичног датума и даље је, дакле, постојао пропуст по питању спровођења неопходних истражних радњи, у складу са континуираном обавезом истраге (видети § 80 изнад), чиме је процена целе истраге доведена у

временски период под надлежношћу Комисије. Поред тога, Комисија напомиње да су, од августа 2005. године, Јавни окружни тужилац у Приштини и ЦЈКИ полиције УНМИК-а упознати са кривичном пријавом првог жалиоца, у коме је поново наведено име наводног починиоца отмице њеног супруга (исти командант ОВК наведен у §§ 38, 40 и 41 горе у тексту). Међутим, у досијеу нема доказа да су након ове пријаве предузете икакве истражне радње.

102. Комисија такође сматра да је УНМИК, пошто лица одговорна за злочин нису била пронађена, имао обавезу да користи средства која су му на располагању како би редовно пратио напредак истраге да би био сигуран да ништа није занемарено и да је сваки нови доказ узет у разматрање, и како би обавестио сроднике г. Д. П. и г. Мс. Ћ. о било каквим могућим новим траговима у истрази. Међутим, нема назнака да је такав осврт икада предузет након јануара/фебруара 2005.
103. Очигледан недостатак адекватне реакције од стране полиције УНМИК-а могао је да укаже починиоцима на то да надлежни органи нису могли, или да нису били вољни да истраже такве кривичне поступке. Такав став надлежних органа према најозбиљнијим злочинима у било ком друштву, а нарочито у околностима након сукоба, неминовно ствара културу некажњивости међу починиоцима злочина и може само да доведе до погоршања ситуације. Проблеми са којима се УНМИК сусрео на почетку своје мисије, који су размотрени изнад, не оправдавају такву неактивност, било на почетку или касније.
104. Комисија стога сматра да, с обзиром на све околности овог случаја, изгледа да УНМИК није предузео никакве кораке да разјасни околности везане за отмицу и вероватно убиство г. Д. П. и г. Мс. Ћ. и да изведе починиоце пред лице правде. У том погледу, Комисија сматра да истрага није била одговарајућа и није била усклађена са захтевима брзине, експедитивности и ефикасности (видети § 78 изнад), као што то налаже члан 2.
105. Што се тиче захтева за јавни надзор, Комисија подсећа да члан 2 такође предвиђа да у свим случајевима жртвин сродник мора да буде укључен у истрагу у мери која је неопходна за очување његовог или њеног легитимног интереса (видети ЕСЈП [ВВ], Тахсин Акар против Турске, бр. 26307/95, пресуда од 8. априла 2004, § 226, ЕКЈП 2004-III; ЕСЈП, Таниш против Турске, бр. 65899/01, пресуда од 2. августа 2005. године, § 204, ЕКЈП 2005- VIII).
106. У том смислу, жалиоци тврде да уопште нису били обавештени о корацима које су истражитељи предузели. Комисија напомиње да ни од једног жалиоца никада није узета ниједна званична изјава нити им је дата било каква информација по питању статуса истраге. Комисија такође напомиње да се у горепоменутој кривичној пријави први жалилац изричито жалила на изостанак повратних информација у вези са истрагом. Комисија схвата став жалилаца да је обим добијених информација био незадовољавајући. Комисија стога сматра да породице жалилаца нису имале приступ истрагама како то налаже члан 2.
107. У светлу мана и недостатака који су горе описани, Комисија закључује да УНМИК није спровео адекватну и ефикасну истрагу отмице и вероватног убиства ни једног ни другог жалиоцевог супруга. У складу с тим, постојало је кршење члана 2 ЕКЈП, односно, његовог процедуралног аспекта.

В. Наводно кршење члана 3 ЕКЉП

108. Комисија сматра да се жалилац позива, у суштини, на повреду права на забрану нечовечног или понижавајућег поступања, загарантованог чланом 3 ЕКЉП.

1. Опсег разматрања Комисије

109. Комисија ће размотрити наводе сходно члану 3 ЕКЉП, примењујући исти опсег разматрања који је предвиђен чланом 2 (видети §§ 52-57 горе у тексту).

110. Комисија подсећа да је Европски суд за људска права закључио у много наврата да ситуација принудног нестанка покреће повреду члана 3 у погледу блиских сродника жртве. Суд наглашава да, у вези са чланом 3, „суштина те повреде не лежи толико у чињеници да је члан породице „нестао“, већ се односи на реакције и ставове надлежних органа на насталу ситуацију након што им је предочена“ (видети нпр. ЕСЉП [ВВ], Чакићи против Турске, бр. 23657/94, пресуда од 8. јула 1999, § 98, ЕКЉП, 1999-IV; ЕСЉП [ВВ], Кипар против Турске, бр. 25781/94, наведен изнад у § 57, при § 156, ЕКЉП, 2001-IV; ЕСЉП, Орхан против Турске, бр. 25656/94, пресуда од 18. јуна 2002, § 358; ЕСЉП, Базоркина против Русије, наведен изнад у § 87, при § 139; ЕСЉП, Палић против Босне и Херцеговине, наведен изнад у § 78, при § 74; ЕСЉП, Алпату Исраилова против Русије, бр. 15438/05, пресуда од 14. марта 2013, § 69; видети такође ХРАП, Здравковић, бр. 46/08, одлука од 17. априла 2009, § 41). „Сродник може тврдити да је директна жртва понашања надлежних органа поготово у погледу тих реакција и ставова“ (видети, између осталих, ЕСЉП, Ер и остали против Турске, бр. 23016/04, пресуда од 31. јула 2012, § 94).

111. На крају, када се ради о душевној патњи изазваној реакцијама надлежних органа на нестанак, наводна повреда је у супротности са материјалним елементом члана 3 ЕКЉП, а не процедуралним елементом, као што је случај у погледу члана 2 (ЕСЉП, Гелајев против Русије, бр. 20216/07, наведен у § 11 горе у тексту, при §§ 147-148).

2. Поднесци страна

112. Жалиоци наводе да је изостанак информација и неизвесност у вези са отмицом и вероватним убиством њихових супруга, поготово услед пропуста УНМИК-а да ваљано истражи њихове отмице, изазвао душевну бол њима и њиховим породицама. Први жалилац поготово наводи да су се њене две кћери, као и она сама, разболеле због стреса након отмице њиховог оца, односно њеног супруга. Други жалилац наводи да, због неизвесности у погледу судбине своје вољене особе, она и њен син трпе „огроман душевни бол“ и „живе у страху“.

113. У својим примедбама на меритум од 13. маја 2011. године, СПГС је изјавио да је нејасно „који су чин/ови и/или пропуст/и од стране УНМИК-а наводно довели до кршења члана 3, ЕКЉП ... [и] ... до кршења ког елемента је наводно дошло“. СПГС верује да је такво појашњење неопходно како би доставио потпун и смислен одговор по питању меритума предмета. У очекивању тог разјашњења, СПГС је задржао право да дâ коментар на наводно кршење члана 3 ЕКЉП и подстиче Комисију да не доноси одлуку о меритуму жалбе док не добије примедбе УНМИК-а.

114. У погледу овог приговора СПГС-а, Комисија напомиње да је у каснијим коментарима везаним за члан 3 ЕКЉП у односу на друге предмете, СПГС доставио

свој разрађен став по овом питању. То јасно указује на то да је СПГС потпуно разумео природу тих навода (видети: ХРАП, Јочић, бр. 34/09, мишљење од 23. априла 2013, §§ 99-100; ХРАП, Томановић, бр. 248/09, 250/09 и 251/09, мишљење од 25. априла 2013, §§ 90-91).

115. Стога, Комисија сматра да није потребно додатно разјашњење на овом ступњу и наставља са разматрањем меритума овог аспекта жалбе.

3. Процена Комисије

а) Општа начела која се тичу обавезе сходно члану 3

116. Као и члан 2, члан 3 ЕКЉП обухвата једну од основних вредности у демократским друштвима (ЕСЉП, Талат Тепе против Турске, бр. 31247/96, од 21. децембра 2004, § 47; ЕСЉП [ВВ], Иласку и остали против Молдавије и Русије, бр. 48787/99, пресуда од 8. јула 2004, ЕКЉП, 2004-VII, § 424). Као што то потврђује апсолутни карактер који члан 15 § 2 ЕКЉП даје забрани мучења и нечовечног и понижавајућег поступања, та забрана се примењује чак и у најтежим околностима.

117. Наводећи општа начела применљива на ситуације у којима је наводно дошло до кршења обавезе сходно члану 3 ЕКЉП, Комисија напомиње да феномен нестанка представља сложен облик кршења људских права који се мора разумети и са којим се мора суочити на интегралан начин (видети случај ИАСЉП, Веласкез Родригез против Хондураса, наведен изнад у § 74, при § 150).

118. Комисија примећује да се обавеза сходно члану 3 ЕКЉП разликује од процедуралне обавезе надлежних органа сходно члану 2. Док се потоњом од надлежних органа захтева да предузму одређене правне радње које могу довести до идентификације и кажњавања одговорних лица, прва поменућа обавеза је општија, више је хуманитарног карактера и односи се на реакцију надлежних органа на патњу сродника лица која су нестала или су убијена.

119. КЉП је такође препознао нестанке као озбиљно кршење људских права. У својој одлуци од 21. јула 1983. године, у предмету Квинтерос против Уругваја, Комитет је навео да нестаници представљају озбиљна кршења права сродника несталог лица, који пате услед душевног бола који траје све док траје неизвесност у погледу судбине њихових вољених, често и више година (видети КЉП, Саопштење бр. 107/1981, У. Н. док. СГПП/Ц/ОП/2 при 138 (1990), § 14). Поред тога, у својој одлуци од 15. јула 1994. у предмету Мохика против Доминиканске Републике, КЉП је сматрао да је „нестанак лица нераскидиво повезан са поступањем које представља повреду члана 7 [Споразума]“, којим се такође забрањује мучење, нечовечно или понижавајуће поступање и кажњавање (видети КЉП, Саопштење бр. 449/1991, У. Н. док. СГПП/Ц/51/Д/449/1991 (1994), § 5.7).

120. По питању тога да ли се чланови породице нестале особе могу сматрати жртвама поступања које је супротно члану 3 ЕКЉП, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права и на своју сопствену судску праксу. Европски суд прихвата такву могућност, што зависи од постојања „нарочитих чинилаца који доводе до тога да патња коју преживљава [члан породице] добије димензију и одлике различите од емоционалне туге каква се може сматрати неизбежном код особа које су у сродству са жртвом тешког кршења људских права“. Суд даље сматра да „у

пресудне елементе спадају непосредност крвног сродства, конкретне околности везане за породични однос, мера у којој је члан породице био сведок предметних догађаја, ангажованост члана породице у покушају да прикупи информације о несталој особи и начин на који су надлежни органи одговорили на такво распитивање“ (видети ЕСЉП, Бајасајева и остали против Русије, бр. 15441/05 и 20731/04, пресуда од 28. маја 2009, § 159; ЕСЉП, случај Ер и остали против Турске, наведен изнад у § 109, при § 94).

121. Комисија напомиње да, при процени емоционалне патње жртава, Европски суд такође разматра следеће околности: трајање самог нестанка и периода током којег није било информација о судбини несталога лица и истражи коју воде надлежни органи; изостанак било какве „смислене“ акције надлежних органа, упркос чињеници да су им се жалиоци обратили како би пријавили нестанак свог сродника и поделили са њима информације које имају; изостанак могућег објашњења или информација о судбини несталога сродника упркос личним или писменим упитима упућеним званичним органима (видети, између осталих предмета, ЕСЉП, Ер и остали против Турске, наведен изнад у § 109, при § 96; ЕСЉП, Османоглу против Турске, бр. 48804/99, пресуда од 24. јануара 2008, § 97). Још један фактор који утиче на закључак да је дошло до повреде члана 3 ЕКЉП је дуготрајан карактер психичке патње сродника жртве нестанка (ЕСЉП, Салаков и Ислијамова против Украјине, бр. 28005/08, пресуда од 14. марта 2013, § 201).

122. КЉП је такође разматрао то питање и препознао чланове породица несталих лица као жртве повреде члана 7 Споразума: родитеље (*Бушерф против Алжира*, Саопштење бр. 1196/2003, разматрања од 30. марта 2006, § 9.7, СГПП/Ц/86/Д/1196/2003), децу (*Зарзи против Алжира*, Саопштење бр. 1780/2008, разматрања од 22. марта 2011, § 7.6, СГПП/Ц/101/Д/1780/2008), браћу и сестре (*Ел Абани против Либијске Арапске Цамахирије*, Саопштење бр. 1640/2007, разматрања од 26. јула 2010, § 7.5, СГПП/Ц/99/Д/1640/2007), супружнике (*Бусруал против Алжира*, Саопштење бр. 992/2001, разматрања од 30. марта 2006, § 9.8, СГПП/Ц/86/Д/992/2001), тетке/тече, ујне/ујаке, стрине/стричеве (*Беназиза против Алжира*, предмет наведен изнад у § 71, при § 10), унукe (*ibid.*), а чак и рођакe (*Башаша против Либијске Арапске Цамахирије*, предмет наведен изнад у § 71, при § 7.5). Комитет оправдава овако широко разумевање статуса жртве због патње и бола који су начињени члановима породица нестанком особе, који су често појачани недовољним напорима надлежних органа да истраже нестанак како би установили судбину жртве и извели починиоце пред лице правде (*Абуседра против Либијске Арапске Цамахирије*, Саопштење бр. 1751/2008, разматрања од 25. октобра 2010, § 7.5, СГПП/Ц/100/Д/1751/2008). У случају *Амиров против Руске Федерације*, Комитет је приметио да „без жеље да наведе све околности индиректног стварања жртава, Комитет сматра да пропуст државе као стране која је одговорна за спровођење обавеза истраживања и разјашњавања околности злочина који је претрпела директна жртва обично може представљати фактор.“ Додатни фактори могу бити неопходни. У овом случају, Комитет напомиње ужасне услове у којима је аутор пронашао осакаћене посмртне остатке своје супруге (...), након одуговлачених, спорадичних мера које су предузете како би се истражиле околности које су довеле до горепомнутих закључака о постојању повреда чланова 6 и 7, тумачених заједно са чланом 2, ставом 3. Комитет сматра да, узете у обзир заједно, околности захтевају да Комитет закључи да су и права аутора сходно члану 7 такође прекршена“ (КЉП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, наведен изнад у § 88, при § 11.7).

123. Комисија такође узима у обзир да је Европски суд за људска права утврдио да се његова анализа реакције надлежних органа „не ограничава на било коју одређену манифестацију ставова надлежних органа, изоловане инциденте или процедуралне поступке; напротив, Суд даје општу и дуготрајну процену начина на који су надлежни органи тужене Државе реаговали на упите подносиоца жалбе“ (видети ЕСЉП, *Јановијец и остали против Русије*, бр. 55508/07 и 29520/09, пресуда од 16. априла 2012. године, § 152).
124. У том погледу, став Европског суда је да би закључци сходно процедуралном проширењу члана 2 такође били директно релевантни при разматрању постојања повреде члана 3 (видети ЕСЉП, *Басајева и остали против Русије*, бр. 15441/05 и 20731/04, пресуда од 28. маја 2009, § 109; ЕСЉП, *Гелајев против Русије*, бр. 20216/07, пресуда од 15. јула 2010, § 147; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, предмет наведен изнад у § 87, при § 140).
125. Комисија примећује да је Европски суд већ установио повреде члана 3 ЕКЉП у погледу нестанака где је закључено да је сама Држава одговорна за отмицу (видети ЕСЉП, *Лулујев и остали против Русије*, бр. 69480/01, пресуда од 9. новембра 2006, §§ 117-118; ЕСЉП, *Кукајев против Русије*, бр. 29361/02, пресуда од 15. новембра 2007, §§ 107-110). Међутим, супротно томе, у случају који Комисија разматра, УНМИК ни на који начин није умешан у сам нестанак и УНМИК се не може сматрати одговорним за душевну патњу подносиоца жалбе која јој је узрокована почињеним злочином.
126. Комисија узима у обзир да је, у изостанку закључка о одговорности Државе за нестанак, Европски суд пресудио да није убеђен да је понашање надлежних органа, иако немарно у довољној мери да представља кршење члана 2 у његовом процедуралном аспекту, могло само по себи изазвати душевну патњу подносиоца жалбе већу од минималног нивоа јачине који је неопходан да би се сматрало да поступање лежи унутар опсега члана 3 (видети, између осталих случајева, ЕСЉП, *Товсултанова против Русије*, бр. 26974/06, пресуда од 17. јуна 2010, § 104; ЕСЉП, *Шафијева против Русије*, бр. 49379/09, пресуда од 3. маја 2012, § 103).
127. На крају, у вези са питањем терета доказивања, Комисија упућује на оно што је већ изјавила у погледу члана 2 (видети горе у тексту, §§ 70-73).
128. Узимајући у обзир то становиште, Комисија је мишљења да у овој ситуацији може извући јаке закључке из расположивих установљених чињеница релевантних за жалбе које су пред њом.
- b) Применљивост члана 3 на контекст Косова*
129. У погледу применљивости горенаведених стандарда на контекст Косова, Комисија се прво позива на своје разматрање истог питања у вези са чланом 2, наведено горе у тексту (видети §§ 82-90).
130. Комисија понавља да систем за спровођење закона који добро функционише треба да узме у обзир заштиту потреба жртава и сведока, као и да размотри посебну рањивост расељених лица у пост-конфликтним ситуацијама. Комисија је већ размотрила чињеницу да је Генерални секретар УН-а 2003. године описао систем

полиције и правде на Косову као „функционалан“ и „одржив“ (видети § 20 горе у тексту).

131. Комисија поново напомиње да неће разматрати релевантну праксу или наводне препреке за спровођење ефикасних истрага *in abstracto*, већ само у вези са одређеном применом на жалбе које су пред њом, узимајући у обзир посебне околности случаја.

132. Из тих разлога, Комисија сматра да мора да установи, у вези са сваким случајем, да ли би став и реакције УНМИК-ових органа на сам нестанак и на захтевање информација од стране жалилаца у вези са судбином њихових сродника и кривичном истрагом представљали повреду обавезе сходно члану 3, имајући у виду реалну ситуацију на Косову у релевантно време.

c) Усаглашеност са чланом 3 у овом предмету

133. У оквиру ових догађаја, Комисија у овим случајевима примећује одређен број фактора који, узети заједно у разматрање, покрећу питање повреде члана 3 ЕКЉП.

134. Комисија напомиње блискост породичних веза између жалилаца и жртава, будући да је први жалилац супруга г. Д. П, а да је други жалилац супруга г. Мс. Ђ. Такође, Комисија напомиње да је г. Д. П. отет пред својом супругом, првим жалиоцем, а да је г. Мс. Ђ. отет пред члановима своје породице, којима су отимачи такође претили. Комисија стога не сумња да су жалиоци заиста претрпеле тешку емоционалну патњу од када су им супрузи отети, што се догодило јуна 1999. Оне су пријавиле отмице надлежним органима чим су могле и дале су им све информације које су имале, укључујући имена оних који су наводно одговорни за отмице.

135. Комисија такође напомиње да су оба жалиоца предузеле радње како би трагале за својим супрузима. Оне су се обратиле разним органима са упитима, али упркос њиховим покушајима, никада нису добиле никакво објашњење или информације о томе шта се десило њиховим супрузима након отмице. Што се тиче предмета г. Д. П, Комисија напомиње да су анте-мортем подаци који се налазе у досијеу прикупљени од стране жалиоца преко МКЦК-а и да је полиција УНМИК-а никада није контактирала. Што се тиче предмета г. Мс. Ђ, Комисија напомиње да је други жалилац потврдила своју доступност Бироу за притворена и нестала лица при УНМИК-у како би дала изјаву и анте-мортем податке (видети § 46 горе у тексту). Међутим, у досијеу нема назнака да је то накнадно учињено од стране полиције УНМИК-а.

136. Комисија понавља да, са становишта члана 3, она може размотрити реакције и ставове УНМИК-а према жалиоцу у целини. Као што је приказано у погледу члана 2, спис какав је достављен не садржи никакве детаље о било каквој комуникацији између истражних органа УНМИК-а и жалилаца од када је поднета првобитна пријава отмице.

137. Изводећи закључке из пропуста УНМИК-а да достави потпуне истражне документе (§ 73 горе у тексту) или да пружи друго могуће објашњење за изостанак контакта са жалиоцима или информација о кривичној истрази отмице г. Д. П. и г. Мс. Ђ, Комисија сматра да је ова ситуација, која се наставила током периода временске надлежности Комисије, изазвала озбиљну неизвесност у вези са судбином жалиочевих супруга и статусом истраге.

138. Комисија такође напомиње да су г. Д. П. и г. Мс. Ђ. и даље нестала лица. У светлу горенаведеног, Комисија закључује да су жалиоци трпели тешку патњу током продуженог и дуготрајног временског периода због начина на који су се органи УНМИК-а бавили њиховим жалбама и због њихове немогућности да сазнају шта се десило њиховим супрузима. У том погледу је очигледно да, у било којој ситуацији, бол супруге која мора да живи у неизвесности у вези са судбином свог несталог супруга мора бити неподношљив.
139. Из горенаведених разлога, Комисија закључује да је својим поступцима УНМИК допринео болу жалилаца и душевној патњи чиме је дошло до повреде члана 3 ЕКЉП.

V. ЗАКЉУЧНИ КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРУКЕ

140. У светлу закључака Комисије о овом предмету, Комисија је мишљења да је потребан неки облик накнаде.
141. Комисија напомиње да принудни нестанци и самоволне егзекуције представљају озбиљна кршења људских права која се морају истражити и судски процесуирати под било каквим околностима. Комисија такође напомиње да је УНМИК, као територијална управа на Косову од 1999. до 2008. године, имао примарну одговорност да ефикасно истражи и кривично обради отмицу и вероватно убиство г. Д. П. и г. Мс. Ђ. и да његов пропуст да то учини представља настављено озбиљно кршење људских права жртава и њихових сродника, поготово права на утврђивање чињеница.
142. Комисија истиче забринутост самог СПГС-а да су неадекватна средства, поготово на почетку УНМИК-ове мисије, довела до тога да испуњавање УНМИК-ових обавеза у погледу људских права буде тешко достижно.
143. Уобичајено би била одговорност УНМИК-а да предузме одговарајуће мере како би стао на крај запаженом кршењу права и, колико је то могуће, исправио последице истог. Међутим, као што је Комисија напоменула горе у тексту (видети § 22), одговорност УНМИК-а која се тиче судства на Косову завршила се 9. децембра 2008. године, када је ЕУЛЕКС преузео потпуну радну контролу у области владавине права. Дакле, УНМИК више није у позицији да предузима мере које ће имати непосредан утицај на истраге које су и даље на чекању пред ЕУЛЕКС-ом или домаћим органима. Такође, након проглашења независности од стране Привремених институција самоуправе Косова 17. фебруара 2008. године и касније, ступањем на снагу косовског устава 15. јуна 2008. године, УНМИК је престао да обавља извршне функције на Косову и та чињеница је ограничила његову могућност да пружи пуну и ефикасну репарацију за извршену повреду права, како је то прописано утврђеним начелима међународног права о људским правима.
144. Комисија сматра да ова чињенична ситуација не ослобађа УНМИК од одговорности да исправи, што је могуће више, последице кршења права за која је одговоран.

У погледу жалиоца и предмета, Комисија сматра прикладним да УНМИК:

У складу са судском праксом Европског суда за људска права у вези са ситуацијама ограничене надлежности државе (видети ЕСЉП [ВВ], *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, наведен у § 116 изнад, при ; *ЕСЉП, Ал-Садун и Муфди против Уједињеног Краљевства*, бр. 61498/08, пресуда од 2. марта 2010, § 171; ЕСЉП [ВВ], *Катан и остали против Молдавије и Русије*, бр. 43370/04, 8252/05 и 18454/06, пресуда од 19. октобра 2012, § 109), мора тежити томе да, уз сва дипломатска средства која су му доступна у односу на ЕУЛЕКС и косовске власти, добије уверавања да ће истраге које се односе на случај који се овом приликом разматра бити настављене у складу са захтевима ефикасне истраге предвиђеним чланом 2, да ће се утврдити околности везане за отмицу и вероватно убиство г. Д. П. и г. Мс. Ћ. и да ће починиоци бити изведени пред лице правде. Жалилац и/или други блиски сродници треба да буду обавештени о том поступку и да добију увид у релевантну документацију, уколико је потребно;

- Јавно призна, у разумном року, одговорност у вези са пропустом УНМИК-а да адекватно истражи отмицу и вероватно убиство г. Д. П. и г. Мс. Ћ, као и са патњом и душевним болом до којих је касније дошло и јавно се извини жалиоцима и њиховим породицама у вези са тим;

- Предузме одговарајуће кораке за исплату адекватне надокнаде жалиоцима за моралну штету коју је претрпела због УНМИК-овог пропуста да спроведе ефикасну истрагу, као и за патњу и душевни бол које су жалиоци претрпели услед понашања УНМИК-а.

Комисија такође сматра да је прикладно да УНМИК:

- У складу са Резолуцијом Генералне скупштине УН-а о „Основним начелима и смерницама у вези са правом на правни лек и репарацију за жртве грубог кршења међународног права које се тиче људских права и озбиљног кршења међународног хуманитарног права“ (А/Res/60/147, 21. март 2006. године), предузме одговарајуће кораке, путем других институција повезаних са УН-ом које раде на Косову, домаћих органа и невладиних организација, ради остваривања потпуног и свеобухватног програма репарације, укључујући реституцију, компензацију, рехабилитацију, сатисфакцију и гаранцију да се тако нешто неће поновити, за жртве из свих заједница које су претрпеле озбиљне повреде људских права током и након сукоба на Косову;

- Предузме одговарајуће кораке код надлежних органа Уједињених нација, укључујући Генералног секретара УН-а, ка додељивању одговарајућих људских и финансијских ресурса како би се осигурало да Уједињене нације увек поштују стандарде међународних људских права, укључујући и ситуације када обављају административне и извршне функције на некој територији, и да обезбеди ефикасно и независно надгледање;

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА,

Комисија, једногласно,

1. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА ПРОЦЕДУРАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 2 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;

2. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА МАТЕРИЈАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 3 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;

3. ПРЕПОРУЧУЈЕ ДА УНМИК:

а. ТРАЖИ ОД ЕУЛЕКСА И ДРУГИХ НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА НА КОСОВУ ДА ПРЕДУЗМУ СВЕ МОГУЋЕ КОРАКЕ КАКО БИ ОСИГУРАЛИ ДА СЕ КРИВИЧНА ИСТРАГА У ВЕЗИ СА ОТМИЦОМ И ВЕРОВАТНИМ УБИСТВОМ И ЈЕДНОГ И ДРУГОГ ЖАЛИОЧЕВОГ СУПРУГА НАСТАВИ У СКЛАДУ СА ЧЛАНОМ 2 ЕКЉП И ДА ПОЧИНИОЦИ БУДУ ИЗВЕДЕНИ ПРЕД ЛИЦЕ ПРАВДЕ;

б. ЈАВНО ПРИЗНА ОДГОВОРНОСТ ЗА СВОЈ ПРОПУСТ ДА СПРОВЕДЕ ЕФИКАСНУ ИСТРАГУ У ВЕЗИ СА НЕСТАНКОМ И ВЕРОВАТНИМ УБИСТВОМ И ЈЕДНОГ И ДРУГОГ ЖАЛИОЧЕВОГ СУПРУГА, КАО И ЗА ПАТЊУ И ДУШЕВНИ БОЛ ДО КОЈИХ ЈЕ ДОШЛО И ЈАВНО СЕ ИЗВИНИ ЖАЛИОЦИМА И ЊИХОВИМ ПОРОДИЦАМА;

в. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ ЗА ИСПЛАТУ ОДГОВАРАЈУЋЕ НАДОКНАДЕ ЖАЛИОЦИМА ЗА ПРЕТРПЉЕНУ МОРАЛНУ ШТЕТУ У ВЕЗИ СА УСТАНОВЉЕНИМ ПОВРЕДАМА ЧЛАНА 2 И ЧЛАНА 3 ЕКЉП.

г. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ КА ОСТВАРИВАЊУ ПОТПУНОГ И СВЕОБУХВАТНОГ ПРОГРАМА РЕПАРАЦИЈЕ;

д. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ У УЈЕДИЊЕНИМ НАЦИЈАМА КАО ГАРАНЦИЈУ ДА СЕ ИСТА СИТУАЦИЈА НЕЋЕ ПОНОВИТИ;

ђ. ОДМАХ ПРЕДУЗМЕ ЕФИКАСНЕ МЕРЕ ЗА ПРИМЕНУ ПРЕПОРУКА КОМИСИЈЕ И ОБАВЕСТИ ЖАЛИОЦЕ И КОМИСИЈУ О ДАЉЕМ РАЗВОЈУ ОВОГ ПРЕДМЕТА.

Андреј АНТОНОВ
Извршни службеник

Марек НОВИЦКИ
Председавајући

СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ

- ЦЈКИ** – Централна јединица за кривичну истрагу
ОП – Одељење правде
ЕКЉП – Европска конвенција о људским правима
ЕСЉП – Европски суд за људска права
ЕУ – Европска унија
ЕУЛЕКС – Мисија владавине права Европске уније на Косову
СРЈ – Савезна Република Југославија
ВВ – Велико веће Европског суда за људска права
ХРАП – Саветодавна комисија за људска права
КЉП – Комитет за људска права Уједињених нација
ИАСЉП – Интерамерички суд за људска права
МСГПП – Међународни споразум о грађанским и политичким правима
МКНЛ – Међународна комисија за нестала лица
МКЦК – Међународни комитет Црвеног крста
МКТЈ – Међународни кривични трибунал за бившу Југославију
КФОР – Међународне безбедносне снаге (обично познате као косовске снаге)
ОВК – Ослободилачка војска Косова
МоР – Меморандум о разумевању
ЈНЛ – Јединица за нестала лица
НАТО – Северно-атлантски споразумни савез
КНЛСМ – Канцеларија за нестала лица и судску медицину
ОЕБС – Организација за европску безбедност и сарадњу
СПГС – Специјални представник Генералног секретара
УН – Уједињене нације
УНХЦР – Високи комесар Уједињених нација за избеглице
УНМИК – Привремена управа мисије Уједињених нација на Косову
КПИЖ – Комисија за проналажење и идентификацију жртава
ЈИРЗ – Јединица за истрагу ратних злочина